

บทคัดย่อ

โครงการสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดชัยนาท ดำเนินงานครอบคลุมพื้นที่ 12 ตำบลของจังหวัดชัยนาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานวิสาหกิจชุมชนของชาวบ้าน (ปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพ เมล็ดพันธุ์ข้าว ผักปลอดภัย และกองทุนข้าวสาร) ภายใต้โครงการความร่วมมือเพื่อจัดการปัญหาความยากจน การพัฒนาสังคมและสุขภาวะแบบบูรณาการในพื้นที่จังหวัดชัยนาท ไปสู่เป้าหมาย “พึ่งตนเองได้” เสริมสร้างกระบวนการทำงานที่สอดคล้องและตอบสนองกับปัญหาความต้องการและทางเลือกใหม่ของชุมชนท้องถิ่น เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับข้อมูล ประสิทธิภาพการทำงานด้านวิสาหกิจชุมชน ให้กับผู้นำ สมาชิกกลุ่ม เครือข่ายชาวบ้านเพื่อให้เกิดแนวคิด และแนวปฏิบัติตลอดจนการปรับวิถีการผลิต เพื่อรองรับความเสี่ยงจากภัยพิบัติและนำไปสู่การบริหารจัดการที่ดี และให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยนาทจำนวน 4 แห่ง เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้งานด้านวิสาหกิจชุมชนสู่สาธารณะชนทั่วไป

กระบวนการทำงาน ได้แก่ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือน (บัญชีรายรับ-รายจ่าย) การสำรวจข้อมูลงานประเด็นวิสาหกิจชุมชนทั้ง 4 เรื่อง คือ ปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพ เมล็ดพันธุ์ข้าว ผักปลอดภัย และกองทุนข้าวสาร การวิเคราะห์และจัดเวทีเรียนรู้ร่วมกับการศึกษาคุณงานต้นแบบงานวิสาหกิจชุมชน การอบรมให้ความรู้แก่ผู้นำกลุ่มเกี่ยวกับการพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน การสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมด้านวิสาหกิจชุมชน การจัดเวทีเรียนรู้ข้อมูลแบบรอบด้าน การพัฒนาด้านบรรจุภัณฑ์ การสนับสนุนจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้(แหล่งเรียนรู้ชุมชน) ในงานวิสาหกิจชุมชน การจัดทำระบบข้อมูลเอกสาร รวบรวมองค์ความรู้และประสบการณ์ในการทำกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ การฝึกอบรมให้กับคณะกรรมการและสมาชิกเพื่อเป็นวิทยากรท้องถิ่น (Training of Trainers) การเชื่อมโยงกับสถาบันวิชาการและแหล่งวิชาการ การส่งเสริมการทำงานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด การจัดแสดงผลงานและวิชาการมหกรรมงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดชัยนาท การให้คำปรึกษา แนะนำ ประสานงานเพื่อให้การขับเคลื่อนงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจังหวัดชัยนาท ซึ่งกระบวนการทำงานทั้งหมดเป็นการสร้างการเรียนรู้จนทำให้เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนทั้ง 12 ตำบล มีศักยภาพเพิ่มมากขึ้นสู่การพึ่งตนเองได้ และสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกันเป็นเครือข่ายได้อย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

ผลจากการดำเนินงานโครงการ ในด้านการส่งเสริมให้ชุมชนได้จัดทำบัญชีครัวเรือนใน 12 ตำบล จำนวน 600 ครัวเรือน เป็นการส่งเสริมกระบวนการทำงานร่วมกันของชุมชนในระดับ หมู่บ้าน ตำบล ที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ชาวบ้านได้เกิดกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการใช้ข้อมูล ส่งผลให้เกิดการคิดวิเคราะห์เป็นระบบมากขึ้นและตระหนักในการพัฒนาสถานการณ์ด้วยข้อมูลที่อ้างอิงได้ร้อยละ 80 ของครัวเรือนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่างๆ ทั้งการบริโภค (การปลูกผักไว้รับประทานภายในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่ายและดูแลสุขภาพ) การออม (การลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น หรือปรับพฤติกรรมการใช้จ่ายอย่าง

ฟุ่มเฟือยลง) และการผลิต (เดิมปลูกข้าวเพื่อจำหน่ายทั้งหมด เปลี่ยนเป็นปลูกข้าวเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และนำมาจำหน่าย) เกิดความร่วมมือกันของสมาชิกในครอบครัวและพฤติกรรมร่วมของชุมชนที่จะช่วย ปลดหนี้ การพัฒนาระบบคิดเชิงตรรกะและการปรับวิถีการบริโภค-อุปโภคแบบพอเพียง พร้อมการสร้าง ภูมิคุ้มกันของครอบครัวในการจัดการกับเศรษฐกิจของตนเอง

ในด้านการดำเนินงานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนระดับตำบล ทั้ง 4 ประเด็น ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เมล็ด พันธุ์ข้าว ผักปลอดภัย และกองทุนข้าวสารชุมชน พบว่า การสร้างกระบวนการที่ทำให้เครือข่ายฯ และ ชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทั้งผ่านกิจกรรมการทำงาน การประชุมร่วมกันอย่างเป็นทางการ และการหาหรืออย่างไม่เป็นทางการอยู่เสมอ มีการทำงานร่วมกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หน่วยงานราชการ ภาคเอกชน และภาควิชาการ ในด้านกระบวนการเรียนรู้ เครือข่ายฯ ได้มีการเก็บ ข้อมูลต่างๆ เช่น ข้อมูลด้านวัตถุดิบ/การผลิต ข้อมูลการตลาด (การอุปโภค-บริโภค) ซึ่งนำมาใช้ในการ วิเคราะห์ และตัดสินใจทิศทางการดำเนินงานของเครือข่ายได้ พร้อมกับการจัดทำแผนวิสาหกิจชุมชน จาก การดำเนินงานที่ผ่านมาของเครือข่ายฯ พบว่า มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ มีคณะกรรมการ ดำเนินงานและแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีการบริหารจัดการด้านวัตถุดิบ การผลิต และการตลาดอย่างเป็นระบบ อีกทั้งมีการบริหารการเงินที่ถูกต้องสามารถตรวจสอบได้ พร้อมกับการ พัฒนา และปรับปรุงลักษณะ และขนาดของบรรจุภัณฑ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เหมาะสม และสามารถรักษา คุณภาพของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนสร้างจุดสนใจเพื่อการแข่งขันทางการตลาดได้ นอกจากนั้นรูปธรรมการ ดำเนินงานของเครือข่ายฯ ทำให้เกิดต้นแบบในงานวิสาหกิจชุมชน และรูปแบบการปฏิบัติที่ดี หรือ เหมาะสมซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของกลุ่ม องค์กรและเครือข่ายต่างๆ ต่อไป

ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่า การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในงานวิสาหกิจชุมชนได้มีการปรับเปลี่ยน ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการปฏิบัติของกลุ่มเป้าหมายหลัก ซึ่งเป็นเกษตรกรและชาวบ้านในพื้นที่ จังหวัดชัยนาท จากการเป็นผู้ผลิตเพื่อจำหน่าย และซื้อหาเครื่องอุปโภค-บริโภค มาเป็นผู้ผลิตเพื่อจำหน่าย และอุปโภค-บริโภคภายในครัวเรือนและชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยพื้นฐานเดิมของประชากรกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีความรู้ ประสบการณ์ และความพร้อมในการดำเนินกิจกรรมด้านวิสาหกิจชุมชนขั้นพื้นฐานมาก่อน แล้วในส่วนหนึ่ง ก็จะได้รับเพิ่มเติมความรู้ และทักษะเรื่องงานธุรกิจตามการขยายผลในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) เน้นไปที่การพัฒนาการบริหารจัดการและระบบการตลาด โดยเฉพาะการควบคุมคุณภาพ และมาตรฐานการผลิต ตลอดจนการพัฒนายุทธศาสตร์ และการขยายผลทางการตลาด ในด้านการบริหาร การเงินการบัญชี เครือข่ายฯ ได้รับความรู้ และพัฒนาระบบคิดเกี่ยวกับต้นทุนในการผลิตได้ ซึ่งจะทำให้ สามารถกำหนดราคาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม ตลอดจนการพัฒนาระบบการจัดทำบัญชีที่ช่วยให้ ตรวจสอบ ติดตาม และป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นได้ ฯลฯ ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่จะเสริมสร้างงานวิสาหกิจ ชุมชนให้เข้มแข็ง ประสบความสำเร็จ และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การมีผู้นำที่ดีที่มีความตั้งใจ เสียสละ ความรับผิดชอบ ตลอดจนมุ่งมั่นที่จะแสวงหาโอกาส พร้อมกับรักษาคำมั่นสัญญา ตลอดจนมีกระบวนการ ผลิต และการดำเนินงานที่เป็นระบบ ควบคุมคุณภาพและประสิทธิภาพ พร้อมกับการมีระบบคิด วิเคราะห์

การนำข้อมูลมาประเมินความเสี่ยง และโอกาสในการทำธุรกิจอย่างมีเหตุผล พร้อมกับการกำหนดเป้าหมาย
วางแผน และติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีระบบ หรือข้อต่อในการเก็บ และประมวลข้อมูล
เพื่อการตัดสินใจ ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น/เครือข่าย